

In de gemeente houden mensenrechten ons vrij en veilig

De gemeente, en in het bijzonder de burgemeester, heeft een belangrijke rol te spelen in de bescherming van mensenrechten. Steeds meer steden erkennen dit ook. Denk bijvoorbeeld aan de mensenrechtensteden. Steden hoeven niet te wachten op de regionale of federale overheden. Ze hebben veel kansen en bevoegdheden om zelf beschermer van de mensenrechten te zijn en zo een fantastische plek te zijn om samen met elkaar te leven. Mensenrechten zijn namelijk hét middel om een vrije en veilige samenleving te realiseren.

Hieronder doet de Liga voor Mensenrechten enkele voorstellen waarmee de gemeente een positieve impact kan hebben op de mensenrechten van haar bewoners.

1. Stop etnisch profileren

Onderzoek toont aan dat mensen met een migratieachtergrond, en vooral jongeren, vaak te maken krijgen met etnisch profileren. Zij worden hierbij gecontroleerd door de politie vanwege hun huidskleur, taal, religie, nationaliteit of nationale of etnische afkomst, zonder dat daar een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor is.¹

Etnisch profileren is een vorm van discriminatie en is verboden door het Europees en internationaal recht. Ook in België wordt etnisch profileren verboden door het non-discriminatie- en gelijkheidsbeginsel, in internationale verdragen, de Wet op het Politieambt en de deontologische code van de politiediensten. Het is niet enkel verboden. De gemeente heeft er ook alle baat bij om etnisch profileren tegen te gaan. Onrechtvaardige politiebehandeling, veelal gebaseerd op (onbewuste) vooroordelen, creëert wantrouwen tegenover de politie en schaadt haar legitimiteit.

Controles door de politie moeten eerlijk en rechtvaardig zijn, op basis van objectiveerbare feiten en niet op het voorkomen van personen. Om dat te bewerkstelligen moeten identiteitscontroles geregistreerd worden. Stel verder stopformulieren op waar de politieambtenaar de reden van de controle aan de gecontroleerde persoon meedelen. Dit zorgt voor transparantie voor de gecontroleerde persoon, wat uiteindelijk tot meer vertrouwen leidt. Daarnaast stelt het de politieambtenaar in staat om de eigen (onbewuste) vooroordelen te ontmaskeren. Naast het registreren van de controle is het ook belangrijk om bij te houden wat de uitkomst is van de controle. Aan de hand hiervan kan worden nagegaan hoeveel onnodige controles er worden uitgevoerd, door wie, waar en wanneer. Burgemeester Bart Somers gaf bijvoorbeeld in mei 2017 aan dat in Mechelen identiteitscontroles verplicht werden geregistreerd om zo etnisch profileren tegen te gaan.²

De Belgische politie werkt op basis van het model van 'gemeenschapsgerichte politie', dat is gebaseerd op wederzijds vertrouwen en samenwerking tussen de politie en lokale gemeenschappen. Op lokaal

¹ European Union Fundamental Rights Agency, EU-MIDIS. Data in Focus Report. Police stops and minorities, 2010; Unia, Jaarverslag 2014. Een keerpunt voor het centrum, 2014; Human Rights Watch, Reden tot bezorgdheid. De Belgische Terrorisme bestrijdings-maatregelen na de aanslagen in Parijs en Brussel, 2016; Amnesty International Vlaanderen, Etnisch profileren bij de politie. Analyse van het juridisch kader in België, 2017.

² https://mensenrechten.be/nieuwsberichten/debat_over_etnisch_profileren_door_de_politie_een_verslag_en_https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/07/10/politie_mechelenregistreertvoortaanelkeid-controletegenetnischpr-1-3021799/

niveau investeren in wijkpolitie die optreedt als partner van de gemeenschappen, kan het vertrouwen tussen gemeenschappen versterken. Inwoners moeten worden aangemoedigd om een klacht neer te leggen indien zij het slachtoffer of getuige zijn van een discriminerende en onrechtvaardige controle, en er moet een effectief klachtenmechanisme bestaan. Wanneer etnisch profileren plaatsvindt, moet dit worden bestraft. Het lokale bestuur monitort en evalueert maatregelen die effect kunnen hebben op etnisch profileren en past deze waar nodig aan.

1.1 Registreer controles en voer stopformulieren in.

1.2. Investeer in gemeenschapsgerichte politie en vertrouwen tussen politie en gemeenschappen.

1.3. Garandeer een effectief klachtenmechanisme.

2. Stimuleer diversiteit op de arbeidsmarkt.

Een gemeentebestuur doet er goed aan diversiteit op de arbeidsmarkt te stimuleren. Een gemeente die in haar personeel de diversiteit van de bevolking afspiegelt, vergroot de betrokkenheid van alle burgers en kan zo haar dienstverlening verbeteren. Een gemeente kan dus concrete maatregelen nemen in de samenstelling van het gemeentepersoneel. Daarnaast kan de gemeentelijke overheid de lokale arbeidsmarkt stimuleren om diversiteit te omarmen.

Ten eerste kunnen maatregelen genomen worden om de diversiteit van het gemeentepersoneel te stimuleren. Het is namelijk de bedoeling dat elke inwoner zich vertegenwoordigd voelt door zijn of haar bestuur, in elk echelon van het gemeentepersoneel.

Neem een inclusieve houding in bij het werven en ondersteunen van medewerkers. Zo moet ingezet worden op het bieden van redelijke waarborgen zodat personen met een beperking of een chronische ziekte ook opgenomen worden in de personeelssamenstelling, eveneens op alle niveaus. Voer aanpassingen in op de selectieprocedures die het eventuele negatieve effect van een functiebeperking, leerstoornis of ziekte compenseren. Denk ook na over het vastleggen van quota. De gemeente zou actie moeten nemen om vrouwen, zeker ook met een migratieachtergrond, te stimuleren om de hoogste functies binnen de ambtenarij te bereiken. Onderzoek van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen wees tenslotte ook uit dat er ongelijkheid bestaat op grond van statuut: 2/3 van het mannelijk overheidspersoneel zijn vast benoemd, tegenover 1/2 van de vrouwen.³ Schakel deze statuten gelijk. Werk ook de ondervertegenwoordiging van vrouwen in topfuncties in de gemeentelijke overheid weg.

Een inclusief personeelsbeleid houdt daarnaast ook een inclusieve houding ten aanzien van neutraliteit in. Zo'n inclusief neutraliteitsbeleid houdt rekening met het feit dat geslachtsloze ambtenaren zonder seksuele oriëntatie, politieke, filosofische en levensbeschouwelijke overtuigingen niet bestaan. Niet uiterlijkheden, maar attitudes en competenties zijn doorslaggevend om de dienstverlening al dan niet op een onpartijdige, gelijkwaardige manier te verlenen. Inclusieve neutraliteit houdt in dat het recht op godsdienstvrijheid voor alle werknemers – inclusief werknemers die in contact staan met klanten –

³ Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, De loonkloof tussen vrouwen en mannen in België - Rapport 2017, 18.

Gent, 24 september 2018

gegarandeerd wordt. In dit geval mogen ambtenaren religieuze of levensbeschouwelijke tekens dragen wanneer zij in functie zijn, zoals in Groot-Brittannië het geval is; tegelijk wordt van de ambtenaren

verwacht dat ze elke collega of burger op een gelijkwaardige manier behandelen, onafhankelijk van hun (eigen) religieuze of levensbeschouwelijke voorkeur. De klantvriendelijkheid en neutraliteit kan regelmatig worden getest om zo de kwaliteit van dienstverlening te garanderen.⁴

Ten tweede moet de gemeente niet alleen aan haar eigen personeelsbestand werken, maar ook bedrijven stimuleren meer divers te zijn. De gemeente kan hierover sensibiliseren en informeren op de lokale arbeidsmarkt. Daarnaast kan de gemeente ook criteria opnemen in openbare aanbestedingen die bedrijven met een diversiteitsbeleid stimuleert mee te dingen. Een gemeente kan ook nadenken over het invoeren van een label voor diversiteitsvriendelijke bedrijven, zodat burgers een positieve keuze kunnen maken. Tenslotte kan een gemeentebestuur bij het ondersteunen van lokale ondernemers ook rekening houden met kansengroepen.

2.1 Werk aan een divers personeelsbestand dat de bevolking weerspiegelt: Neem positieve actie om personen met een beperking of chronische ziekte, mensen met een migratieachtergrond,.. aan.

2.2. Voer een inclusief neutraliteitsbeleid.

2.3 Stimuleer de lokale private markt om een diversiteitsbeleid te voeren.

3. Stimuleer diversiteit in het gebruik van de openbare ruimte door inwoners

Ondersteun ook het gebruik van de publieke ruimte door een divers publiek. Publieke dienstverlening moet toegankelijk zijn voor iedereen. Zo moeten zwembaden bedekkende zwemkledij toelaten. Een dergelijk beleid laat iedereen toe die expliciet willen deelnemen in alle domeinen van de samenleving. Zo'n open houding werkt gemeenschapszin in de hand en zorgt lokaal voor een sterk sociaal weefsel in de gemeente.

Ook in het gemeentelijk onderwijs moet iedereen welkom zijn. Leerlingen zijn immers ook gebruikers van publieke diensten. Hen de toegang ontzeggen op grond van hun religieuze beleving gaat in tegen hun grondrechten. Het stadsbestuur moet een algemene regel in de schoolreglementen van het gemeentelijk onderwijs opnemen waarmee hoofddoeken, keppeltjes, tulbanden, etc... in principe worden toegestaan. Een school moet een plaats zijn waar iedereen zijn identiteit kan ontwikkelen en elke leerling zichzelf kan zijn.

Neem vervolgens een toets op bij de start van nieuwe projecten die toegankelijkheid voor personen met een beperking of chronische ziekte waarborgt. Denk daarbij aan toegankelijk voor personen met zowel een fysieke als een verstandelijke beperking. Ga rond de tafel zitten met gemeenschappen en het maatschappelijk middenveld bij de uitbouw van het beleid, alvorens beslissingen te nemen. Overleg met kansengroepen, bespreek nieuwe projecten met personen met verscheidene beperkingen, betrek ouderenverenigingen, etc...

⁴ De Coalitie voor een interfederaal actieplan tegen racisme, *Elf voorstellen voor een interfederaal actieplan tegen racisme.*

Gent, 24 september 2018

3.1 Laat het dragen van levensbeschouwelijke tekenen in de openbare ruimte, inclusief het stedelijke onderwijs, toe.

3.2 Werk aan een toegankelijke openbare ruimte voor personen met een beperking of een chronische ziekte.

4. Stimuleer diversiteit op de woonmarkt door het nemen van positieve actie

Ook op de woonmarkt hebben gemeentebesturen heel wat impact. Gebruik die impact op een positieve manier om diversiteit te stimuleren op de lokale woonmarkt. Dit is nodig want onderzoek wijst uit dat in het bijzonder mensen met een migratie achtergrond, personen met een beperking en holebi's vaak gediscrimineerd worden op de huurmarkt. Denk aan het voeren van een positief diversiteitsbeleid, inclusief het uitvoeren van praktijktests en positief overleg plegen met de sector. Bouw een sociaal verhuurbeleid uit die de woningnoden van de zwaksten op de huurmarkt dekt.

4.1 Voer praktijktests in om discriminatie op de huurmarkt op te sporen.

4.2 Overleg met de sector en werk naar een inclusieve private huurmarkt.

4.3 Geef zelf het goede voorbeeld en bouw een duurzaam sociaal huisvestingsbeleid uit.

5. Neem actie om kleinschalige detentiehuisen op te richten

Detentiehuisen zijn kleinschalige penitentiaire voorzieningen die in tegenstelling tot gevangenissen een gedifferentieerde aanpak mogelijk maken en beter aansluiten op hun omgeving. De uitbouw van lokale, kleinschalige detentiehuisen is al realiteit in Zwitserland en Denemarken, waar deze manier van werken duidelijk succesvol is gebleken.

Recent lanceerde Minister Geens een oproep gericht op lokale besturen om zich kandidaat te stellen een transitiehuis te verwelkomen op hun grondgebied.

Transitiehuisen zijn detentiehuisen die zich specialiseren in de persoonlijke voorbereiding van gedetineerden op hun integratie in de samenleving, op vlak van werk, wonen, sociaal netwerk en persoonlijke en maatschappelijke oriëntatie. In een transitiehuis worden gevangenen persoonlijk bijgestaan en begeleid om nadien te integreren in de maatschappij. Zulke lokale transitiehuisen streven naar de normalisering, participatie, herstel en re-integratie binnen veilige omstandigheden van gedetineerden in onze samenleving. Het is namelijk aangetoond dat de uitbouw van een sociaal netwerk en een maatschappelijke rol voor een gedetineerde cruciaal zijn in het voorkomen van herval.

De Liga moedigt gemeentebesturen aan om in te gaan op deze uitnodiging. Los van deze oproep, kunnen gemeenten een trekkersrol op zich nemen in het oprichten van transitiehuisen: zij kunnen een pand ter beschikking stellen, zij kunnen lokale actoren samenbrengen rond het idee om zo'n huis op te starten, zij kunnen een belangrijke communicatieve rol spelen met de buurt waarin zo'n huis zou

Gent, 24 september 2018

worden gehuisvest en zij kunnen mee bepalen welke sociale, economische of culturele rol zo'n detentiehuis kan spelen in de aangeduide buurt.⁵

In een volgende legislatuur komt de detentie van 18-25 jarigen in beeld. Ook voor hen zijn aparte, kleinschalige detentiehuisen een beter antwoord dan de promiscuïteit van grote arresthuizen en gevangenissen. Als justitie voor hen de hand reikt naar de lokale besturen openen zich vele mogelijkheden voor een penitentiaire aanpak die beter tegemoet komt aan de lokale realiteit.

5.1. Creëer een lokaal draagvlak voor de oprichting van een detentiehuis

5.2. Reageer op de oproep van Minister van Justitie Geens ter oprichting van een transitiehuis

5.3. Maak ruimte voor kleinschalige detentiehuisen voor andere, kwetsbare doelgroepen, zoals de first offenders onder de 25 jaar.

6. Waak over het recht op privacy

Privacy is een cruciaal onderdeel van vrijheid. Wanneer mensen bespied worden, gaan ze zich anders gedragen. Ze voelen zich gehinderd om hun mening te uiten en om samen acties op touw te zetten. Deze vrijheden zijn cruciaal in onze democratie.

Onder de slogan 'meten is weten' verzamelen lokale besturen massaal gegevens over hun inwoners en bezoekers zonder hun medeweten. Er wordt steeds meer informatie vergaard zonder dat de burger het beseft zoals de data van smartphones, slimme meters, allerhande sensoren, (verkeers-) camera's, ... Deze gegevens zouden van de stad een 'smart city' moeten maken. Bij het opstarten van dit soort projecten, moet evenwel rekening gehouden worden met de impact op de rechten van de inwoners. Het uitgebreid verzamelen van al die data moet proportioneel en noodzakelijk zijn voor het doel dat ermee bereikt moet worden. Inwoners moeten ook zo veel mogelijk informatie krijgen over wat er met hun gegevens wordt gedaan, waarom en door wie.

Ook in het kader van veiligheid worden vlijtig gegevens verzameld. Specifiek de uitbreiding van het camera netwerk baart de Liga zorgen. Een effectief veiligheidsbeleid is meer dan enkel camera's. Camera's voorkomen geen aanslagen en maken ons niet veiliger. De daders van de aanslagen van 22 maart waren gekend, en op camera vastgelegd, en toch hielp dat niet. Camera's hebben ook amper een preventieve werking op het plegen van misdrijven.⁶ Ook de introductie van microfoons die gesprekken afluisteren in uitgaansbuurten vindt de Liga zeer problematisch.

⁵ De huizen vzw, "Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle transitiehuisen", <http://dehuizen.be/files/aanbevelingsnotaz.pdf>

⁶ MORTELE, J., VERMEERSCH, H., DE PAUW, E., HARDYNS, W. & DEPRINS, F. (2013). Cameratoezicht in de openbare ruimte. Ook wie weg is, is gezien?, Reeks Politiestudies, nr. 6, Maklu.

Uit deze eerste Belgische effectenstudie blijkt echter dat camerabewaking amper effect heeft op het aantal misdrijven. In de straten rond een plaats waar camera's staan, neemt het aantal misdrijven zelfs toe. De onderzoekers vergeleken het aantal misdrijven dat nu op bepaalde plaatsen wordt gepleegd met het aantal dat er plaatsvond voor de implementatie van de camera's. De camera's bleken nauwelijks een preventief effect te hebben, want in de buurten waar camera's staan, daalt het aantal misdrijven amper met 2 procent. In de omliggende straten stijgt het aantal misdrijven zelfs met 9 procent. Er is dus sprake van een zeker verplaatsingseffect.

Gent, 24 september 2018

Toch heeft de overheid toegang (in real time) tot zo goed als alle camera's in de stad, waardoor de privacy van burgers tot niets kan worden gereduceerd. In een samenleving waar het recht op privacy niet meer hard gemaakt kan worden, gaan mensen zich anders gedragen. Wanneer je het gevoel hebt bekeken te worden, ga je je daarnaar gedragen. Op de lange termijn zal dit leiden tot een samenleving waar mensen hun mening voor zichzelf houden uit angst om uitgesloten te worden of erger, gestraft te worden. In een samenleving waar mensen hun gedachten en dus ook ideeën voor zichzelf houden, verstilt innovatie, verstomt vernieuwing. Ook lokale overheden hebben de verantwoordelijkheid om ons recht op privacy te beschermen. Voor iedere privacy inperkende maatregel moet het expliciete doel, de proportionaliteit en de noodzakelijkheid altijd ondubbelzinnig vastgesteld worden.

Het vele geld dat wordt aangewend voor camerabewaking kan beter worden gebruikt. Er moet effectief worden geïnvesteerd in de maatschappij, in mensen, in mensenrechten middels een integrale strategie. Zo kan voor de prijs van twee bewakingscamera's één straathoekwerker worden ingezet die het overlastprobleem doeltreffender zal aanpakken.⁷ Ook wijst onderzoek uit dat mensen zich veiliger voelen in buurten waar de sfeer aangenaam is.⁸ Werk dus aan het sociaal weefsel in de gemeente, in plaats van meteen overgaan tot monitoring en bestraffing.

6.1. Maak van de privacy van burgers een prioriteit.

6.2. Leg voor iedere privacy inperkende maatregel het expliciete doel, de proportionaliteit en de noodzakelijkheid ondubbelzinnig vast.

6.3. Implementeer een effectief veiligheidsbeleid dat uitgaat van een integraal preventief beleid dat investeert in mensen en sociale cohesie. Onthoud dat camera's weinig effect hebben in het creëren van een veilige samenleving.

7. Leg de nadruk op preventie in de LIVC's

Binnenkort wordt ieder lokaal bestuur verplicht om een Lokale Integrale Veiligheidscel op te richten. Deze cellen zijn in wezen overlegplatformen tussen politie, burgemeester en verschillende sociale diensten zoals OCMW en jeugddiensten waarin casussen van vermoede radicalisering besproken worden. Het uitgangspunt is dat eerste tekenen van radicalisering op het lokale niveau opgepikt worden en preventief aangepakt worden. Daarnaast zou het de bedoeling zijn om informatie uit deze besprekingen te delen met inlichtingen- en veiligheidsdiensten op het federale niveau.

De meerwaarde van de LIVC ligt op het lokale niveau. Binnen de LIVC kunnen lokale besturen en de sociale en preventiediensten op de hoogte worden gebracht van personen met mogelijke problemen. Dit laat lokale actoren toe preventief te handelen. Leg daarom de nadruk op informatiedoorstroming van de federale veiligheidsdiensten naar het lokale niveau, om zo over te gaan tot een lokale, integrale en preventieve. Gebruik de LIVC niet louter als een verkliksysteem om informatie te delen met de federale inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Voor vertrouwenspersonen, leraars, jeugdwerkers welzijnswerkers en hulpverleners is dit een probleem: vertrouwen en discretie is immers de basis van hun werking. Indien zij verplicht worden om informatie te delen die hun deontologie of beroepsgeheim op de helling zetten, kan dit een averechts effect hebben. De doelgroep zou de banden met deze belangrijke partners in de preventie van radicalisering volledig kunnen

⁷ De hangman, *Camerabewaking of veldwerk*, <http://www.dehangman.be/inspiratie/camerabewaking-of-veldwerk>.

⁸ De Pauw, Mortelé en Vermeersch, "Het effect van cameratoezicht", Lokaal, september 2013, 24.

Gent, 24 september 2018

doorknippen. Verplicht hen dus niet om informatie te delen die zij niet relevant achten of die hun werk onmogelijk maakt.

Het zijn de lokale besturen die bepalen welke casussen zij zullen bespreken. De LIVC is een vorm van casusoverleg met betrekking tot personen in een "radicaliseringsproces", dit wil zeggen personen die op dusdanige wijze worden beïnvloed dat zij mentaal gevormd worden tot het plegen van terroristische handelingen. Het gaat bijgevolg niet om personen die een terroristisch misdrijf zullen plegen, maar getuigen van een ingesteldheid waardoor ze bereid zouden kunnen zijn dit te doen. Het wetsontwerp voorziet niet in een bepaalde risicotaxatie vooraleer iemand in de LIVC wordt besproken. Op deze manier dreigt een vorm van gedachtenpolitie te ontstaan die ongewoon, inadequaaf of onaangepast gedachtegoed viseert en onnodig problematiseert. Er is ook onmiskenbaar een gevaar voor discriminatie en voor etnisch of religieus profileren. Werk daarom een aantal positieve en negatieve criteria en drempels uit met betrekking tot de personen die in een LIVC kunnen worden besproken. Vereis de noodzaak van *ernstige* aanwijzingen van *gewelddadige* radicalisering - nu volstaan loutere aanwijzingen -, waarbij er een ernstig en daadwerkelijk risico op radicalisering die geweld tot gevolg kan hebben, moet bestaan. Voorzie ook training voor de betrokken personen om gewelddadige radicalisering te kunnen onderscheiden van het louter hebben van radicale ideeën.

7.1 Leg de nadruk op top down informatiedoorstroom van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten naar de lokale diensten.

7.2 Verplicht relevante sociale actoren niet om informatie te delen die hun deontologie of beroepsgeheim op de helling zet

7.3 Werk een aantal criteria uit met betrekking tot de personen die besproken worden in zo'n LIVC: vereis dat er ernstige aanwijzingen van radicalisering moeten zijn en leg dit vast in duidelijk omschreven parameters.

8. Werk aan een integraal en gecontroleerd terugkeerbeleid rond Syriëgangers en hun familie

Verschillende experts bevestigen dat preventie van gewelddadige radicalisering en de zorg voor getraumatiseerde Syriëgangers onontbeerlijk zijn voor een veilige samenleving. De preventieve werking van de LIVC's en een degelijk onthaalbeleid gericht op zorg gaan dus hand in hand.

Niet alle (teruggekeerde of terugkerende) Syriëgangers begingen effectief misdaden. Bovendien komen diegenen die gestraft worden met een gevangenisstraf op een bepaald moment ook weer vrij. Voor hen hebben we een gepast antwoord nodig. Werk daarom samen met het middenveld dat gespecialiseerd is in resocialisatie en traumaverwerking.

Ook kinderen die geboren werden in, of terugkeren uit conflictgebied moeten degelijk opgevangen worden. Zij moeten onder andere psychologische begeleiding krijgen en op weg gezet worden om terug kind te kunnen zijn. Werk ook hier samen met de bevoegde jeugd- en welzijnsdiensten, gecombineerd met de specialisatie in het middenveld.

8.1 Werk samen met het middenveld rond de re-integratie van Syriëgangers

8.2 Focus op het belang en de kwetsbaarheid van kinderen die terugkeren uit conflictgebied. Bied hen psychologische ondersteuning en laat hen terug kind zijn.